

35.

De Vinpootsalamander, typische soort voor de Vallei van de Bosbeek

Luc Swerts, Natuurpunt afdeling Opglabbeek,
Hoeverweg 77, B-3660 Opglabbeek.

De Vallei van de Bosbeek is één van Opglabbeeks parels op het vlak van natuur. Op de alluviale bodems overheersen de elzenbroekbossen. We vinden hier een lint van vijvers die gegraven werden op een moment dat iedereen dacht dat zijn stukje eigendom in natuurgebied voorzien moest zijn van een omheining, een chalet en een vijver. Dit soort vaak zonevreemde recreatie is intussen door een kordate aanpak grotendeels verdwenen. De vijvers liggen er als getuigen van een vervlogen tijdperk.

De meeste van deze vijvers worden gevoed door kwelwater van goede kwaliteit. Ze bevatten zelfs in droge zomers nog water. Tegelijkertijd zijn de vijvers meestal ondiep, zodat ze redelijk snel kunnen opwarmen.

De vijvers werden soms afgezoomd met bomen, zelfs uitheemse naaldbomen werden veelvuldig aangeplant. Op andere plaatsen rukten de bomen op nadat de eigenaars hun percelen niet meer bezochten. Daardoor valt er te weinig licht op de vijvers en kan door bladinvall de zuurtegraad vrij laag liggen.

In deze omgeving voelen verschillende amfibiesoorten zich nochtans thuis. De Vinpootsalamander (*Lissotriton helveticus*) is een soort die houdt van stilstaande min of meer beschaduwde waters. De nabijheid van bebossing is gewenst, evenals een extensief gebruikte omgeving. Hij is toleranter voor lage zuurtegraad dan andere salamandersoorten. De Vinpootsalamander houdt ook van ondiepe waters zo-

Foto's: Luc Swerts

als bijvoorbeeld bandensporen.

Opglabbeek heeft de Vinpootsalamander als soort geadopteerd omdat de Vallei van de Bosbeek een typisch habitat vormt. Hij houdt immers van kleine beekjes en poelen in een gevarieerd landschap.

Verwezenlijkingen

Terreinacties

In het kader van het project Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten plande Natuurpunt

afdeling Opglabbeek de omvorming van een perceel van ongeveer 1 ha (zie figuur 1). Tot voor twee jaar was dit een aanplant van Canadapopulier met recreatieve vijver en chalet. De Amerikaanse vogelkers begon het terrein in te palmen en overal trad verruiging op. In de buurt van de vijver en op de perceelsrand stonden eiken en Zwarte elzen. In 2008 kende de provincie Limburg een subsidie toe om dit perceel om te vormen. Het geheel moest een beter habitat worden voor o.a. de Vinpootsalamander.

Natuurpunt liet het volledige terrein kappen,

met behoud van de meeste eiken en de Zwarte elzen. Vervolgens werd een bosfrees ingezet om de uitstekende wortelstronken en de ruigte op te ruimen. De organische bovenlaag werd afgevoerd. De aanwezige hoogteverschillen in het terrein werden behouden, zodat in nattere periodes vanzelf weidepoelen ontstaan.

De gemeente Opglabbeek is partner in dit project. Zij staat in voor de omvorming van de vijver. De (te) steile randen worden zachtglooiend gemaakt, de dijken rondom de vijver worden lager gemaakt en slib en organisch materiaal op de bodem van de vijver worden verwijderd.

Communicatie

De gemeente Opglabbeek is van bij de start van het project Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten een enthousiaste partner. Zij draagt een gedeelte van de kosten van de omvorming van de vijver, maar ze zorgt ook dat de Vinpootsalamander de nodige publieksaandacht krijgt.

In het gemeentehuis staat een manshoge banner van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland van de Vinpootsalamander op een prominente plaats. Dagelijks passeren tientallen mensen die hier niet naast kunnen kijken.

In het gemeentelijk informatieblad werd meermaals aandacht besteed aan het project en in november 2009 organiseerde de MINA-raad in samenwerking met Natuurpunt een wandeling waarbij de Vinpootsalamander en de omvormingswerken centraal stonden.

Deze communicatie heeft echter een minimale invloed op de Vinpoot zijn habitat en zijn levensomstandigheden. De bevolking zou eventueel gesensibiliseerd kunnen worden om privé-vijvers aan te passen voor amfibieën, maar dat werd tot op heden nog niet gedaan.

Monitoring

De Vinpootsalamander komt in Vlaanderen overal voor, maar vooral in de Antwerpse en Limburgse Kempen. Hij mijdt de valleien van de meeste grote rivieren en kiest eerder voor een gevarieerder landschap rond kleinere beken.

In Opglabbeek komt de Vinpootsalamander vooral voor in de Vallei van de Bosbeek, maar ook aan de Ruiterskuilen in Ophovenbos. Vóór 2000 werden enkele vijvers en poelen geïnventariseerd, daarna ontbreken overzichtsgegevens tot in 2008.

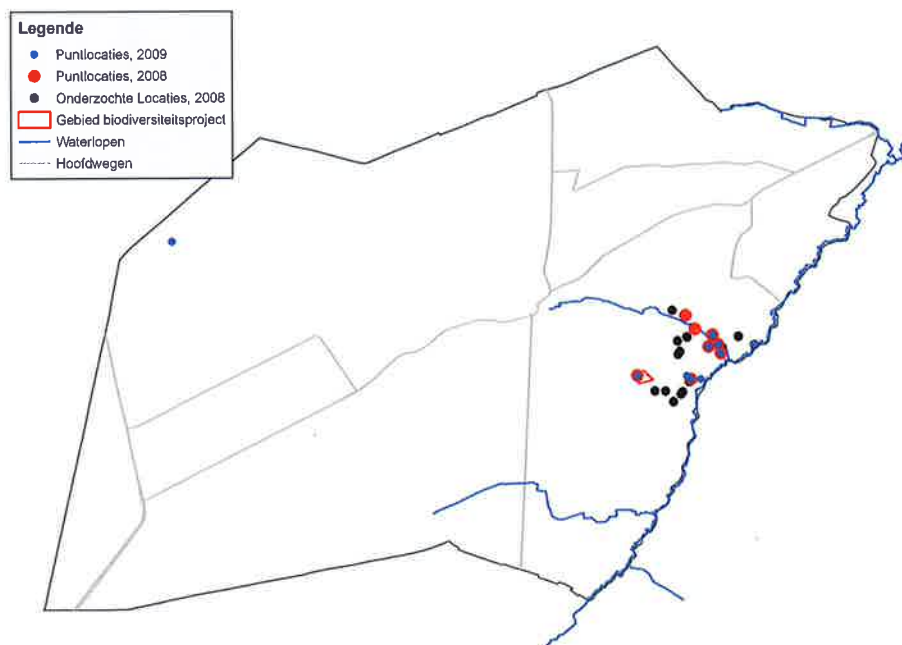
Recente monitoring (2008, 2009) door Peter Engelen van de Herpetologische werkgroep van LIKONA samen met de lokale Natuurpuntafdeling beperkte zich tot het Dorperbroek, in de Vallei van de Bosbeek. Bij de inventarisatie werd vastgesteld dat de Vinpootsalamander het op de meeste plaatsen in dit gebied goed doet. Op alle vijvers en in enkele stilstaande beekjes werden exemplaren gevonden.

Opvallend was dat in bijna alle vijvers adulten gevonden werden, maar geen juvenielen. Mogelijk is dit te wijten aan de timing (30 maart 2008 en 17 april 2009), de grondigheid van de controles of het aantal controles (jaarlijks slechts één bezoek). In 2008 werd ook een aantal controles gedaan in enkele stromende beekjes, maar daar werden geen Vinpootsalamanders aangetroffen. De resultaten van deze twee inventarisatierondes – die gebruikt kunnen worden om de effecten van de geplande werken later aan af te toetsen – worden op figuur 1 weergegeven. De voorgaande jaren werden de amfibieën in dit gebied niet systematisch geïnventariseerd, zodat de evolutie van de Vinpootsalamander pas de komende jaren duidelijker zal worden.

Kansen en knelpunten

In enkele vijvers worden de slaagkansen van de Vinpootsalamander beperkt door de aanwezigheid van vissoorten, die vooral de eitjes en de larven opeten. Door deze vijvers af te vissen stijgen de voorplantingskansen van de Vinpootsalamander. Het afvissen is gepland voor 2010.

Natuurpunt afdeling Opglabbeek zal in de na-

Figuur 1. Overzicht van de gemeente Opglabbeek met aanduiding van de plaatsen waar door Peter Engelen geïnventariseerd werd en de plaatsen waar in 2008 en 2009 Vinpootsalamanders gevonden werden. Daarnaast wordt de locatie van het gebiedje waar het biodiversiteitsproject uitgevoerd werd aangeduid.

Foto: Ella Baert

bij toekomst enkele vijvers en de aanpalende percelen herinrichten om de kwaliteit van de habitat nog te verbeteren. In het kader van het Europese project SOLABIO (Soorten en Landschappen als dragers voor Biodiversiteit) worden hiervoor plannen uitgewerkt.

Conclusies

Het recreatief gebruik van vijvers is de laatste jaren flink verminderd zodat het betrekken van particuliere eigenaars minder belangrijk wordt. De voornaamste bedreiging bij recreatief gebruik van de vijvers blijft de aanwezigheid van grotere vissoorten als Karper, maar ook de kleinere (exotische) soorten zoals Zonnebaars (*Lepomis gibbosus*), Blauwbandgrondel (*Pseudorasbora parva*), Tien- en Driedoornige stekelbaars (*Pungitius pungitius* en *Gasterosteus aculeatus*).

We stelden vast dat de Vinpootsalamander het vrij goed doet in de Vallei van de Bosbeek

in Opglabbeek, waar voorlopig nog weinig specifieke maatregelen werden getroffen. Door ontbrekend cijfermateriaal kunnen we echter geen trends vaststellen. Volgehouden en regelmatige monitoring moet hier verbetering brengen. De opstart van een werkgroep rond amfibieën staat gepland voor 2010.

Dankwoord

Wij willen graag de provincie Limburg en de gemeente Opglabbeek danken voor hun rol in het biodiversiteitsproject. Zij maken dit project mogelijk door hun steun. Op het terrein mochten wij bij de monitoring van amfibieën genieten van de ervaring en het enthousiasme van Peter Engelen, voorzitter van de Herpetologische werkgroep van LIKONA en fervent lid van Hyla, de amfibieën- en reptielenwerkgroep van Natuurpunt. Achter de schermen pleegden wij regelmatig overleg met Ella Baert, provinciaal coördinator biodiversiteit voor de provincie Limburg. Zij leidde ons project in goede ba-

nen. Tenslotte gaat onze dank naar de talrijke vrijwilligers die met plezier op het terrein actief waren om dit project te doen slagen.

Summary

The municipality of Opglabbeek adopted the palmate newt (*Lissotriton helveticus*). This newt is found mainly in the valley of the Bosbeek. Although little information was available on its presence in Opglabbeek a census in 2008 showed the palmate newt could be found in almost every pond sampled. In 2008 a former week-end area of circa 1 ha, was cleared of exotic trees, ponds were cleaned and regrooved, thus creating a suitable habitat for amphibians. The municipality as well as the province give their financial support to these initiatives. The municipality also actively communicates about the needs and the looks of the palmate newt.